

Таким образом, план действий относительно повышения эффективности функционирования отечественной инновационной сферы должен включать правильно сформулированную государственную инновационную политику, объединенную указанными направлениями активизации инновационной деятельности. Реализация предложенных направлений даст возможность значительно повысить уровень инновационной активности промышленных предприятий и ускорить процесс обновления производства, что позволит Украине в будущем достичь поставленных целей инновационного развития и занять соответствующие позиции в мировом экономическом пространстве.

Литература

1. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. Кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
2. Статистичний щорічник України за 2006 рік: Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2007. – 600 с.
3. Наука та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2007. – 360 с.
4. Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. Економіка та організація інноваційної діяльності: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.

УДК 332.055.2:330.322

Е.М. Забарна, к.е.н., доцент,
Одеський національний політехнічний університет

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНА

Питання створення сприятливих умов для збереження, розвитку й ефективного використання вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалів, а також стимулювання інвестиційної активності в інноваційній сфері набувають особливої актуальності при формуванні засад для соціально-економічного розвитку України. У зв'язку з цим виникає потреба дослідження сутності інноваційно-інвестиційного потенціалу регіонів країни. Метою дослідження є виявлення заходів та важелів щодо активізації розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу регіонів України як факторів, які спонукають соціально-економічний розвиток країни.

На нашу думку, поглиблений аналіз сутності та змісту категорії “інноваційно-інвестиційний потенціал” доцільно здійснювати, спираючись на його складові частини, – “потенціал”, “інноваційний потенціал” та “інвестиційний потенціал”.

Поняття “інноваційного потенціалу” економічної системи відображає комплексну характеристику суб'єкта-новатора на відзнаку від окремих характеристик його діяльності: виробничого, економічного, науково-технічного, кадрового потенціалу тощо. Інноваційний потенціал характеризує стан внутрішнього середовища організації, яке включає до себе об'єктивні та суб'єктивні фактори. Об'єкт-фактори – це “базові” параметри економічної системи, результат довгострокових тенденцій розвитку суб'єкту господарювання. Їх існування обумовлює внутрішні закони розвитку економічної системи. Суб'єкт-фактори внутрішнього середовища можна розглядати як результат особистих і колективних рішень на рівні фахівців та керівництва регіону. Обидві групи факторів є взаємопов'язаними, взаємобумовлюють один одного і, в сукупності, складають інноваційний потенціал кожної конкретної економічної системи. Взаємовплив факторів визначає значущість всіх складових внутрішнього середовища господарника в процесі аналізу їх впливу на інноваційну стратегію [1, с. 90]. Автором запропоновано схему інноваційного потенціалу (рис. 1).

Під “інтелектуальним потенціалом” розуміють сукупність накопичених знань, досвіду роботи, організації та управління всіма процесами, що відбуваються в суспільстві [2, с. 189]. В якості складових інтелектуального потенціалу можна виділити: інтелектуальну працю; науково-технічні кадри; інтелектуальні продукти. Інтелектуальний потенціал держави має еволюційну і революційну форми розвитку.

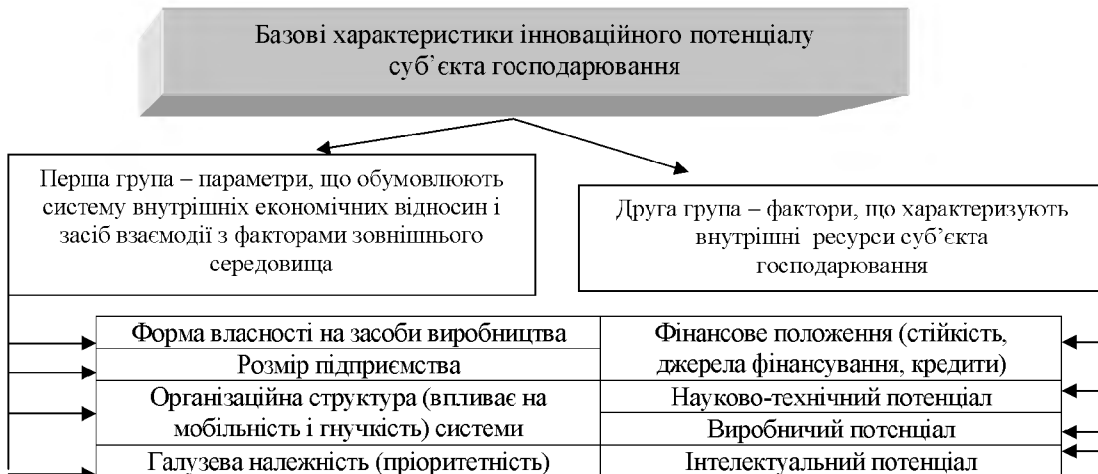

Рис.1. Характеристика інноваційного потенціалу

Його еволюційний розвиток здійснюється поступово, крок за кроком, одні досягнення за іншими, а революційне – характеризується стрибкоподібністю, швидкими темпами, переворотами, проривами в пізнанні і розумінні явищ. Деякі вчені виділяють також і те, що інтелектуальний потенціал розвивається по вертикалі і по горизонталі. У першому випадку, мова йде про вдосконалення різних форм навчання і інформації. У другому випадку, зростання відбувається за рахунок розширення кола видатних особистостей, новаторства в усіх галузях позитивної життєдіяльності даного покоління. Розвиток промислового виробництва на основі революційного розвитку НТП формує основу для шостого технологічного укладу.

Отже, інтелектуальна праця – це є творчий процес взаємодії інтелекту з елементами культури. Вона є фундаментальним творчим ресурсом, якій створює інтелектуальну продукцію. Український hi-tech, наука та освіта – міцний інноваційний ресурс, але для того, щоб він запрацював необхідно розпочати формування єдиного сучасного функціонального економічного комплексу, що дозволить здійснити переорієнтування на інноваційний економічний курс державного розвитку. Тому важливо, щоб саме зараз відбулося закладення нового інноваційного субглобального економічного і наукового контуру країни, в якому технології, наука та освіта складатимуть єдиний сегмент ринку.

Сьогодні гострою проблемою стає неможливість інтелектуальної праці, яка проявляється у виїзді фахівців за межі України. Важливим є не допустити подальшого зменшення кількості суб'єктів ринку інтелектуальної праці – носіїв передових наукових і технологічних ідей. Нині з України емігрує кожний 25-й – 26-й фахівець з вищою освітою [2, с. 38]. Це є наслідком низької заробітної плати, поганих умов праці. Неможливість проявити власні творчі здібності та реалізувати науковий потенціал у вітчизняному виробництві є характерною рисою ринку інтелектуальної праці, що зараз формується в Україні. Через декілька років при збереженні наведеної тенденції, Україна може втратити більшу частину науково-технічної еліти, що ставить під сумнів завдання розвитку національної економіки.

Підсумковим компонентом інтелектуального потенціалу є інтелектуальні продукти. Як соціально-економічна категорія, інтелектуальний продукт – це результат інтелектуальної праці, стимулятор творчості, що задовольняє духовні та матеріальні потреби людини. Вони отримують форму інтелектуальної власності. Таким чином, в результаті розподілу інтелектуальної праці та накопичення знань у фахівців різних ланок і спеціальностей створюється науково-технічна продукція (інтелектуальний продукт), яка виступає в якості товару (тому що підлягає до обміну) особливого роду. В цієї якості виступають різні нововведення, винаходи, інжиніринг, ноу-хау тощо. Отже, НТП має місце в наслідок отримання нових знань і нововведень, що поширюють використання вже існуючих знань.

Автором відмічено, що ринкова економіка потребує створення взаємопов'язаних ринків не лише для споживчих товарів, засобів виробництва, інвестицій і цінних паперів, але й нововведень. На ринці нововведень обертаються різноманітні товари, що реалізують інтелектуальну власність – нова техніка, патенти, ліцензії, передовий досвід, технічні послуги та програми, промислові зразки тощо.

Кожна країна створює і розвиває свій творчий інтелектуальний потенціал, якій є здобутком нації. Чим вище цей потенціал, тим країна є потужнішою, тим сильніше її виробничі сили й

економіка. Україна має значний природно-етнічний, історико-технологічний, економіко-правовий потенціал, достатньо високий науково-культурний рівень, які є основою інтелектуального потенціалу країни. В цілому, інтелектуальний потенціал України – це сукупність суми знань, технологій і творчих ресурсів.

Основне завдання інноваційного потенціалу – генерувати та відтворювати в техніці, технологіях і виробництві досягнення науково-технічного й організаційного прогресу, забезпечувати їх прискорену реалізацію та розповсюдження. Від якості та мобілізації інноваційного потенціалу, його здібності до гнучкої переорієнтації, сприйняття нових ідей залежить, в кінцевому рахунку, динамізм розвитку країни.

Разом з тим, сучасний стан наукового потенціалу України з точки зору його забезпеченості необхідними за обсягом, якістю та складом ресурсами, а також засобами організації їх використання не відповідає цілям, які постають перед сучасною наукою. Для ліквідації відставання промисловості України від розвинених країн світу необхідно в багато разів підвищити продуктивність суспільного виробництва. Досягнення цієї мети потребує збільшення в десятки разів кількості винаходів і принципово нових технологічних рішень, в 25-30 разів кількості патентів в розрахунку на 1000 наукових працівників, в 1,5-1,8 разів – загальної кількості патентів в розрахунку на число інженерно-технічних працівників, в 10-12 разів - обсягів продажу ліцензій, в 6-7 разів – експорту наукомісткої продукції. Для здійснення таких кардинальних змін в функціонуванні ринку інтелектуальної праці необхідно підвищити в 5-12 разів рівень забезпечення наукових і технічних працівників науково-технічною і патентною інформацією, в 100 - 120 разів – технічну озброєність наукових працівників.

Інноваційний потенціал, що генерується та втілюється в техніці, технологіях і виробництві в регіонах України, найближчим часом повинен бути орієнтованим на:

- розробку та впровадження нових базових технологій, що дозволяють якісно поновити коло процесів і ресурсів, які використовують у виробництві ключових видів продукції і послуг;
- створення нового структуроутворюючого промислового ядра із передових наукомістких галузей і виробництв;
- підвищення інтегрованості структурної сопряженості і, в кінцевому рахунку, ефективності використання наявного ресурсного потенціалу економіки.

“Інвестиційний потенціал” представляє собою сукупність наявних ліквідних ресурсів і можливість економіки їх прийняти та використати на фінансування інвестицій в реальному секторі з метою задоволення сукупного інвестиційного попиту. Основополагаючу роль при цьому відіграє інноваційний і технологічний фактор потенціалу прийняття інвестицій, який багато в чому визначає продуктивність і капіталоозброєність праці, фондівіддачу та матеріаломісткість виробництва.

У формуванні інвестиційного потенціалу особливу роль відіграє посилення державного впливу на інвестиційну сферу регіонів, формування бюджету розвитку, виділення централізованих капіталовкладень у розмірі не менше 3% від ВВП, спрямування бюджетних коштів на фінансування державних програм на конкурсних засадах через Державний банк реконструкції та розвитку [3, с. 38]. На нашу думку, держава має стимулювати інновації через пільгове рефінансування комерційних банків у разі надання ними пільгових кредитів на інновації, через розвиток венчурного бізнесу та кредитування інновацій на основі іпотечних, лізингових, факторингових груп та спрямування їхніх ресурсів у масштабні інноваційно-інвестиційні проекти по регіонах.

Інвестиційний потенціал багато в чому визначається виробничими можливостями економіки (на макрорівні), ефективністю виробництва та можливостями збуту продукції (на мікрорівні). Він не обмежується сукупністю інвестиційних ресурсів, що представлено на ринку і є основою для формування попиту: споживчого (сукупна споживча вартість населення) й інституційного (ступень розвитку провідних інститутів ринкової економіки) тощо.

Таким чином, інноваційно-інвестиційний потенціал економічного суб'єкта можна визначити як здібність господарської одиниці розвиватися на власній основі в майбутньому, що підкріплена сукупністю наявних ліквідних ресурсів і можливостей економіки їх використовувати на фінансування інвестицій з метою динамічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Проблема збереження інноваційно-інвестиційного потенціалу не зводиться лише до збільшення обсягу грошових коштів, що виділяють на інноваційну діяльність. Йдеться про формування нового сектору економіки – ринку науково-технічної та інтелектуальної продукції, тобто про створення умов для взаємодії фінансового та промислового капіталів в сфері інноваційної діяльності. Науково механізм формування сучасного інноваційно-інвестиційного ринку можна зобразити у вигляді рис. 2.

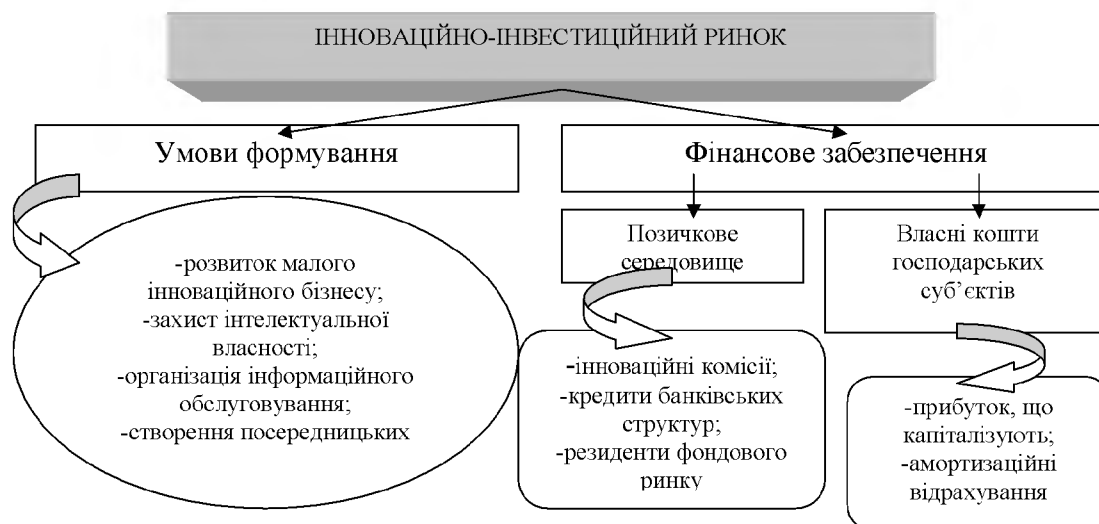

Рис.2. Схема формування сучасного інноваційно-інвестиційного ринку

Активізацію інноваційно-інвестиційного потенціалу сьогодні може бути забезпечено лише за умови реального використання наступних можливостей.

В інвестиційній сфері:

- включення до обігу недооцінених ресурсів;
- підвищення потенціалу нових ринків збуту товарів, що дозволяє забезпечити приріст випуску (на існуючих потужностях) без значних нових інвестицій;
- укріплення рентабельних виробництв регіону з метою швидкого отримання ліквідних ресурсів;
- забезпечення заходів щодо згортання тіньової економіки.

В інноваційній сфері:

- здійснити формування державного сектору в науково-технічній сфері (він повинен поєднати стратегічно важливу частину науково-технічного комплексу, плідотворна діяльність якого повинна бути, в основному, забезпечена за рахунок бюджетних коштів і державних ресурсів);
- реалізувати заходи щодо формування платоспроможного попиту на НТПр. На державному рівні необхідно розвивати інфраструктуру для інноваційно-інвестиційної діяльності та підтримувати конкурентні інноваційні проекти, що стимулюють замовлення науки від виробничого сектору економіки і, тим самим, залучати до науково-технічної сфери регіонів капітал, кошти комерційних банків, венчурних фондів і приватних осіб;
- здійснити повномасштабний перехід до державної контрактної системи при виконанні державного замовлення на НДДКР. В умовах нестабільного бюджету контрактна політика є найбільш ефективним інструментом державної селективної підтримки творчо активних колективів, розвитку конкуренції, рішення проблеми дбайливого використання національних ресурсів і результатів виконаних НДДКР;
- відтворити на новій основі державну систему науково-технічного розвитку, перш за все економічної сфери. Формування стратегії розвитку суспільства повинно виходити із науково обгрунтованого прогнозу, який дозволяє на системній основі забезпечити інтеграцію економічної, науково-технічної і промислової політики, враховуючи глобальні тенденції і національні інтереси країни;
- активізувати регіональну складову державної науково-технічної політики. На найближчу перспективу, увагу в цьому напрямку слід зосередити на вирішенні проблем розвитку інформаційної мережі телекомунікацій та інноваційної інфраструктури, особливо в регіонах з високою концентрацією науково-технічного потенціалу;
- посилити ефективність міжнародної співпраці. Міжнародні зв'язки, що діють сьогодні, є малоефективними. Належить розробити державну політику в області міжнародного співробітництва в повній відповідності до національних інтересів і реалій геополітичній ситуації у світі; орієнтувати її на спільні конкурентоспроможні розробки та просування наукової продукції України на світові ринки.

Практично йдеться про створення умов, шляхом залучення всіх вільних економічних резервів, для здійснення цивілізованої техніко-економічної модернізації виробництва, що орієнтовано на забезпечення економічно повного відтворювального циклу на розширеній основі.

Література

1. Кравченко С.И., Кладченко И.С. Исследование сущности инновационного потенциала // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия: экономическая. – Донецк, 2003. – С.88-96.
2. Гуревичов М. Рынок интеллектуальных продуктов Украины // Экономика Украины. - 1994. - №5. - С.30-38.
3. Науково-технічний потенціал України: стан, проблеми, перспективи розвитку. – К.: ЦДТН, 2000. – 50 с.

УДК 658.589:334.012(63+64)

М.М. Стоянова, к.э.н., Институт проблем рынка и
экономико-экологических исследований НАН Украины

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасний етап ринкової реформи настійно вимагає підвищення економічної ролі держави, цілеспрямованих зусиль щодо створення класу власників, які несуть повну відповідальність за раціональне використання ресурсів і зацікавлені у зростанні ефективності виробництва. Центральною ланкою при цьому є процес розвитку підприємництва, який у розвинених країнах є рушійною силою економічного зростання. Розвиток підприємництва в сучасних умовах практично неможливий без активного впровадження інноваційних факторів. Це пов'язано з необхідністю створення могутньої мережі малих підприємницьких структур, що може гнучко реагувати на актуальні потреби ринку, сприяти розвитку економіки країни і задовольняти соціально-економічні потреби населення.

Роль державної наукової політики у виборі і підтримці великих пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки буде зростати в міру ускладнення самої задачі, все більш тісного переплетення економічних, соціальних і політичних цілей науково-технічного прогресу, підвищення значущості непрямого державного регулювання в створенні сприятливих умов для підприємницької діяльності в науково-технічній сфері. Посилення партнерства держави і частки підприємницького сектора в реалізації державних програм дозволить широко використовувати ринкові механізми фінансування і управління в галузі розробки і впровадження інновацій.

Сьогодні однією з найважливіших умов створення конкурентоспроможних товарів і послуг у сфері підприємництва є інноваційна діяльність. Тільки масштабне впровадження інноваційних процесів у діяльність підприємницьких структур дозволить прискорити розвиток підприємницького сектора національної економіки як у кількісному, так і в якісному відношенні. Для нашої держави майже єдиним шляхом збереження високого рівня кваліфікованої робочої сили є інтенсивне стимулювання і державна підтримка інноваційного підприємництва [1].

Сьогодні очевидно, що в ході проведених в Україні реформ найбільшого руйнування зазнали сфери науки і наукомістких виробництв. І оскільки науково-технічна політика держави як така не була сформована, відбувся регрес науково-технічного потенціалу промисловості та інших галузей економіки. З огляду на дефіцитність бюджетів усіх рівнів, а також те, що фінансування наукової діяльності вимагає довгострокових інвестицій і, у той же час, є сферою високого ризику, в останні роки інвестиції у науково-інноваційну сферу в Україні зменшуються. Зниження фінансування наукової сфери призвело до скорочення наукових кадрів вищої кваліфікації. За останні 5 років Україну залишив 851 фахівець з науковим ступенем [2]. Похідною цього процесу з'явився недолік викладацьких кадрів у сфері освіти, що в усьому світі виконує функцію підготовки кадрів як для науки, так і для підприємницької діяльності, особливо інноваційної. При цьому розвиток недержавних (підприємницьких) освітніх організацій стримується такими головними факторами: наявність подвійних стандартів у регулюванні (з боку державних органів) діяльності державних і недержавних установ: неоднозначні підходи до умов ліцензування й акредитації, різний рівень соціального захисту викладачів і студентів тощо; відсутність адекватного правового забезпечення діяльності недержавних освітніх установ, тобто відсутність законів, які б регулювали їх діяльність як